

บทเพลงสู่การสร้างสรรคผลงานทางดุริยางคศิลป์: พระธาตุดอยตุง Songs for the creation of music composition: Phrathat Doitung

ตั้งปณิธาน อารีย์^{*1} และพรประพิตร เผ่าสวัสดิ์²
Tangpanidhan Aree ^{*1} and Pornprapit Phoasavadi²

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามูลบทที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาพระธาตุดอยตุง บทเพลงที่ประกอบพิธีกรรม ณ พระธาตุดอยตุง เพื่อพัฒนาสู่การสร้างสรรคผลงานทางดุริยางคศิลป์: พระธาตุดอยตุง ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงสร้างสรรค์

ผลการวิจัยพบว่า บทเพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมในงานประเพณีนมัสการและสงฆ์พระธาตุดอยตุง มีด้วยกัน 3 เพลง คือ เพลงแห่น้อย เพลงแห่เมือง (เซียงแสนหลวง) และเพลงบวงสรวงขะหมุกินน้ำป่าป่าว บรรเลงด้วยวงปาดก้องและวงสะล้อซอซึง ได้พบประเด็นสำคัญเรื่องสังคีตลักษณะ บันไดเสียง และจังหวะใช้จังหวะหน้าทับพื้นเมือง และจังหวะหน้าทับแห่ ซึ่งเป็นหน้าทับเฉพาะที่ใช้บรรเลงในบทเพลงนี้ จากการวิเคราะห์บทเพลงทั้ง 3 เพลง พบบันไดเสียงกลุ่มเสียงปัญญามูลเสียงเพียงอ่อนบน เสียงเพียงอ่อนล่าง เสียงขวา และเสียงกลาง ซึ่งบทเพลงมีเสียงหลุมหรือเสียงนอกบันไดเสียงมาร่วมเรียงร้อยเป็นทำนอง เพื่อให้เกิดความไพเราะอ่อนหวานและโดดเด่นขึ้นมา แสดงเอกลักษณ์ในทำนองเพลงให้เกิดความสมบูรณ์เป็นบทเพลงที่ใช้บรรเลงในช่วงพิธีกรรมนมัสการและสงฆ์พระธาตุ ผู้วิจัยสามารถนำสังคีตลักษณะในเรื่องของกระสวนทำนอง จังหวะหน้าทับ และกลุ่มเสียงที่พบมาเป็นแนวทางในการสร้างสรรคผลงานทางดุริยางคศิลป์: พระธาตุดอยตุง

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การสร้างสรรคผลงานทางดุริยางคศิลป์: พระธาตุดอยตุง”
หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* Corresponding author, email: donkimthai@gmail.com

¹ นิสิตหลักสูตรศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ Student Doctor of Fine and Applied Arts Program, Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University

² อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² Supervisor, Associate Professor Dr., Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University

คำสำคัญ : การสร้างสรรค์ / การประพันธ์เพลงไทย / พระธาตุตอดtung

Abstract

The objective of this research was to study the fundamentals related to the history of Phrathat Doitung Documents planting Phrathat Doitung In order to develop into the creation of musical works: Phrathat Doitung, the researcher has used both qualitative research and creative research to create this work.

The results showed that There are 3 songs that are used in ceremonies in the worship and bathing traditions of Phrathat Doitung, namely: Hae Noi, Hae Muang (Chiang Saen Luang), Buang Suang Kamukinnambaphrao Played with Patkong and Sarowsorsung Orchestra. found an important issue on the Form, Scale, Rhythm. and the rhythm in front of the parade. From the analysis of the 3 songs, it was found that the sound level of the Panjmoon sound the peang-or bon, peang-or lang, Java and Siangkang. in which the song has the sound of holes or sounds outside the soundbar to come together to form a melody in order to create a sweet and distinctive melody show uniqueness in the melody to complete It is a song that is played during worship rituals and pouring water on the relics. The researcher can bringing harmony in the story of the melody front stroke and the sound groups found to be used as a guideline for music composition: Phrathat Doitung.

Keywords: Creative / Music Composition / Phrathat Doitung

บทนำ

ในพงศาวดารโยนก (พระยาประชากิจกรจักร, 2557) ฉบับพระยาประชากิจกรจักร ได้บันทึกอาณาจักรโบราณต่าง ๆ อันเป็นที่ตั้งอาณาเขตทั้งหมดนี้ของจังหวัด เชียงราย ได้แก่ แคว้นโยนก เวียงโยนกนาคพันธุ์ แคว้นโยนกนาคพันธุ์สิงหนวัติ แคว้นโยนกไชยบุรีศรีช้างแสน เมืองหิรัญนครเงินยางเชียงแสน ชื่อเมืองทั้งหมดนี้ล้วนมีอาณาเขตอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดเชียงรายในปัจจุบันทั้งสิ้น ในอดีตพื้นที่ของจังหวัด

เชียงใหม่ประกอบด้วยเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์มาตั้งแต่ยุคก่อตั้งหิรัญนครเงินยาง เชียงแสนและอาณาจักรล้านนา เชียงรายเคยเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรล้านนามาแต่โบราณ มีอายุ 782 ปี ซึ่งมีความเก่าแก่กว่าจังหวัดเชียงใหม่โดยประมาณ 50 กว่าปี ใช้ภาษาล้านนาเป็นภาษาท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ในการสื่อสาร วัฒนธรรมและประเพณีที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน และมีพระธาตุที่ศักดิ์สิทธิ์ประจำจังหวัดคือ พระธาตุดอยตุง

ตามตำนานพระธาตุดอยตุง ฉบับวัดห้วยไคร้ อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย โดยการสืบค้นข้อมูลของทิว วิชัยชัทคะ (2534) ความว่า

พระธาตุดอยตุงสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าอชุตราช กษัตริย์องค์ที่ 3 ในราชวงศ์สิงหนวัติ ในอาณาจักรโยนกนาคนันท์สิงหนวัติ พระองค์ทรงครองราชย์สมบัติเมื่อโบราณศักราช 148 ตรงกับ พ.ศ. 561 ได้ระบุเกี่ยวกับสถานที่ประดิษฐานพระรากขวัญเบื้องซ้าย คือกระดูกดำมีดข้างซ้ายหรือกระดูกไหปลาร้าข้างซ้ายปรากฏตามตำนานกล่าวไว้ คือ เมื่อครั้งพระเจ้าอชุตราช ตัดศักราชประจำพระองค์ เมื่อขึ้น 16 ค่ำ เดือน 5 (เดือน 3 ได้) ซึ่งตำนานเรียก ทูตยศักราช อ่อนกว่าพุทธศักราช 560 ปี มีพระมหากัสสปะเถระนำเอาพระบรมอัฐิธาตุของพระพุทธเจ้า ส่วนพระรากขวัญเบื้องซ้าย (กระดูกไหปลาร้าข้างซ้าย) มาถวายพระเจ้าอชุตราช พระองค์จึงอัญเชิญขึ้นสู่ยอดดอยตุง แล้วสร้างพระสถูปเจดีย์ประดิษฐานพระบรมธาตุ ณ ที่นั้น และมอบหมายให้ปู่เจ้าลาวจก ซึ่งเป็นหัวหน้าเมืองได้เฝ้าดูแลองค์พระธาตุ ด้วยการให้ทองคำแสนกษาปณะ (1 แสนบาท) ซึ่งเป็นการจ่ายค่าดินแดนให้แก่ ปู่เจ้าลาวจกเพื่อสร้างองค์พระธาตุ มีอาณาเขตทุกด้านโดยรอบ ด้านละ 3000 วา (ทิว วิชัยชัทคะ, 2534)

จากตำนานพระธาตุดอยตุงของทิว วิชัยชัทคะ แสดงไว้ว่า พระธาตุดอยตุงสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าอชุตราช กษัตริย์องค์ที่ 3 ราชวงศ์สิงหนวัติ ในอาณาจักรโยนกนาคนันท์สิงหนวัติ พระองค์ทรงครองราชย์สมบัติเมื่อโบราณศักราช 148 ตรงกับ พ.ศ. 561 แต่เดิม พระธาตุดอยตุงมีเพียงองค์เดียว รูปแบบการก่อสร้างเป็นศิลปะ

เชียงใหม่อุมไม่สิบสอง หลังจากนั้นได้มีการสร้างเจดีย์อีกองค์ไว้ใกล้กัน ดังที่ ทิว วิชัยทัตตะ (2534) ได้อธิบายไว้ความว่า

เมื่อพระเจ้าอชุตราชครองราชย์ได้ 100 พรรษา ได้เสด็จ สวรรคตในปีพ.ศ.661 และพระเจ้ามังรายนราช พระราชโอรสของ พระเจ้าอชุตราช ทรงขึ้นครองราชย์สมบัติเป็นกษัตริย์องค์ที่ 4 ราชวงศ์สิงหนวัติ ในรัชสมัยของพระองค์ มีพระมหาวชิรโพธิเถร ได้นำพระบรมสารีริกธาตุ 50 องค์ มาถวายพระเจ้ามังรายนราช และพระองค์จึงนำพระบรมธาตุนี้ขึ้นสู่ยอดดอยตุง และสร้าง พระสถูปเจดีย์บรรจุพระบรมธาตุไว้ (ทิว วิชัยทัตตะ, 2534)

พระเจ้ามังรายนราช พระราชโอรสของพระเจ้าอชุตราช พระองค์ทรงสร้าง สถูปเจดีย์บรรจุพระบรมธาตุไว้คู่กับเจดีย์องค์แรก แต่มิได้นำพระบรมธาตุมาฝังไว้ใน เจดีย์เดียวกันกับพระธาตุองค์แรก จากแนวคิดของพิเศษ เจียจันทรพงษ์ (2552) ได้เสนอความเห็นเกี่ยวกับการสร้างพระธาตุองค์ที่สองไว้ว่า

พระบรมสารีริกธาตุจำนวน 50 องค์ ได้อัญเชิญสู่ดอยตุง แต่ไม่อาจนำมาฝังไว้ในหินที่เดียวกันกับการฝังพระธาตุองค์แรกได้ เนื่องจากมีการสร้างเจดีย์ครอบทับบริเวณหินที่นั่นแล้ว จึงได้มีการสร้างเจดีย์อีกองค์หนึ่งไว้ข้างทิศตะวันออกของเจดีย์องค์เดิม เพื่อบรรจุพระธาตุที่ได้มาในครั้งนี้เป็นคู่กัน 2 องค์ (พิเศษ เจียจันทรพงษ์, 2552)

พระธาตุดอยตุงสร้างคู่กัน 2 องค์ มีปู่เจ้าลาวจก เป็นเจ้าเมืองหิรัญเงินยาง เชียงแสน ขึ้นเป็นกษัตริย์ปกครองเมืองมีพระนามว่า ลวจักรราช เป็นผู้เฝ้าบำรุงดูแล องค์พระธาตุนดอยตุง ตั้งแต่ครั้งยังเป็นแคว้นโยนกนาคนาคพันธุ์สิงหนวัติ (ชินฉนวุฒิ วิลยาถีย์, ม.ป.ป.) ดังจะสังเกตได้ว่า พระธาตุดอยตุงมีความแตกต่างจากพระธาตุองค์ อื่น ๆ คือ มีพระธาตุ 2 องค์ประดิษฐานอยู่คู่กัน พระธาตุดอยตุงมีการบูรณะปฏิสังขรณ์ หลายครั้ง เป็นเจดีย์ทรงระฆังแปดเหลี่ยม สถาปัตยกรรมล้านนาตอนปลายราวพุทธ ศตวรรษที่ 21 สำหรับส่วนยอดนั้นได้รับอิทธิพลมาจากเจดีย์แบบพม่า มีบัลลังก์แปด เหลี่ยมปลีทรงกรวยยาว ก้านฉัตร ปล้องไฉน ต่อมาได้มีการบูรณะพระธาตุดอยตุง ในครั้งสำคัญที่สุดในปี พ.ศ.2470 โดยครูบาศรีวิชัย แต่ยังบูรณะให้คงรูปแบบ ใกล้เคียงกับของโบราณ เพียงแต่ใช้ปูนโบกครอบทับหุ้มองค์เดิมไว้ภายในเท่านั้น

กระทรวงมหาดไทย
สร้างเจดีย์ทรงปราสาทยอดครอบทับพระธาตุองค์เดิม

จะเห็นได้ว่าชาวพุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยหรือประเทศเพื่อนบ้าน มีจิตศรัทธาองค์พระธาตุดอยตุง ทำให้ผู้วิจัยเกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงานเพื่อเผยแพร่ประวัติศาสตร์ความเป็นมา ตำนานพระธาตุดอยตุง เป็นประโยชน์ทางการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้ โดยสร้างสรรค์ดนตรี ประพันธ์ทำนองเพลง พัฒนารูปแบบของบทเพลง รูปแบบทำนอง รูปแบบจังหวะ และการบรรเลง ผลงานทางดุริยางคศิลป์: พระธาตุดอยตุง เป็นพุทธบูชาและเพื่อเป็นสิริมงคลต่อผู้เคารพศรัทธาพระธาตุดอยตุง และยังประโยชน์ต่อวงการดนตรีไทยสืบต่อไป โดยการดำเนินการวิจัยนี้อยู่ในความดูแลของศูนย์เชี่ยวชาญเฉพาะทางวัฒนธรรมดนตรีไทย คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษามูลค่าที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาพระธาตุดอยตุง และบทเพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมนมัสการและสงฆ์พระธาตุดอยตุง เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรคผลงานทางดุริยางคศิลป์: พระธาตุดอยตุง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้กระบวนการ แนวทางและองค์ความรู้ใหม่ในการประพันธ์เพลง พระธาตุดอยตุง
2. ได้สร้างสรรค์ผลงานทางดุริยางคศิลป์: พระธาตุดอยตุง ปรากฏ และเผยแพร่อย่างกว้างขวาง

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาบทเพลงที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมทางศาสนาของพระธาตุดอยตุง เพื่อนำไปเป็นบทเพลงต้นรากและศึกษากระสวนทำนอง จังหวะ บันไดเสียงของบทเพลงเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานทางดุริยางคศิลป์: พระธาตุดอยตุง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยเรื่อง การสร้างสรรค์ผลงานทางดุริยางคศิลป์: พระธาตุดอยตุง ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยลงพื้นที่ในการวิจัยเชิงสร้างสรรค์ โดยผู้วิจัยได้กำหนด

วิธีการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และประสบการณ์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือในการวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อและประเด็นสำคัญต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยศึกษา โดยการออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยโดยการใช้แบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับพระธาตุดอยตุงและมูลบทที่เกี่ยวข้อง

2.2 แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและศิลปินที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาทางดุริยางคศิลป์ไทย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูล โดยค้นคว้าเอกสารหนังสือ ตำรา งานวิจัยและบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยจากแหล่งการเรียนรู้ ห้องสมุดและสถาบันเพื่อนำมาสนับสนุน อ้างอิง และเป็นแนวทางในการวิจัยในครั้งนี้ โดยแหล่งข้อมูลสำหรับการศึกษาค้นคว้า มีดังนี้ สภาวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย ห้องสมุดวัดพระธาตุดอยตุง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติเชียงแสน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานเชียงราย สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และศึกษาข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเพลงไทยและเพลงพื้นบ้าน และทำการตรวจสอบโน้ตเพลงจากครูผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านคือ ครูพรหมเสถียร สรรพศรี ครูสุคำ แก้วศรี และครูสมบุญ ไชยวงศ์ โดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านเป็นข้าราชการครูชำนาญการพิเศษและครูภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาดนตรีไทยและดนตรีพื้นบ้านของจังหวัดเชียงราย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำการเก็บและรวบรวมข้อมูลแล้วนำมาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัย นำเสนอผลงานเชิงวิชาการในรูปแบบวิจัยและผลงานสร้างสรรค์ในรูปแบบการแสดงต่อคณะกรรมการทางด้านดุริยางคศิลป์ไทย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่ามียุทธวิธีเพลงที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประกอบพิธีกรรมในงานประเพณีนมัสการและสงฆ์พระธาตุดอยตุง มีอยู่ทั้งสิ้น 3 บทเพลง ได้แก่ เพลงแห่น้อย เพลงแห่เมือง (เชียงแสนหลวง) เพลงบวงสรวงขะหมุกินน้ำป่า ซึ่งมียุทธวิธี

การบรรเลงอยู่ในวงปี่ต ประกอบด้วยเครื่องดนตรี คือ แนน้อย แนนหลวง ปี่ตก้อง (ฆ้องวง) ปี่ตเอก (ระนาดเอก) ปี่ตทุ้ม (ระนาดทุ้ม) ปี่ตเหล็ก (ระนาดเหล็ก) กลองเต่งถึง สว่าใหญ่ สว่าเล็ก และวงสะล้อซอซึง ประกอบด้วยเครื่องดนตรี สะล้อเล็ก สะล้อกลาง สะล้อใหญ่ ซึงเล็ก ซึงกลาง ซึงใหญ่ ฉาบเล็ก ฉิ่ง และกลองปองโป่ง การวิเคราะห์เพลงครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาบทเพลงแห่น้อย เพลงแห่เมือง (เชียงใหม่) เพลงบวงสรวงขะหมุกินน้ำป่าป้าว เพื่อวิเคราะห์สังคีตลักษณ์ (Form) บันไดเสียง (Scale) และจังหวะ (Rhythm) การกำหนดวิธีในการวิเคราะห์ การวิเคราะห์เพื่อหาวิธีการประพันธ์ทำนองเพลงโดยเลือกใช้ตามแนวทางของรองศาสตราจารย์ พิชิต ชัยเสรี คือ วิเคราะห์เฉพาะบันไดเสียง วิเคราะห์เฉพาะการสอดทำนอง วิเคราะห์เฉพาะเม็ดพรายพิเศษ เพื่อนำมาสร้างสรรค์ผลงานทางดุริยางคศิลป์: พระธาตุดอยตุง

การกำหนดกลุ่มเสียงตลอดการวิเคราะห์ผลงาน ผู้วิจัยได้ยึดระบบการดำเนินทำนองอย่างเครื่องสายเป็นหลัก โดยกำหนดให้ลูกทวนลูกฆ้องเป็นเสียงม และลูกยอด เป็นเสียง ฟ โดยให้ลูกฆ้องลูกที่ 10 (นับจากลูกทวน) เป็นเสียงเพียงออล่าง ดังการแจกแจงเสียงทั้ง 7 กลุ่ม ในรูปกลุ่มเสียงปัญจมูลต่อไปนี้

เสียงเพียงออล่าง	กลุ่มเสียงปัญจมูล	ช ล ท X ร ม X
เสียงใน	กลุ่มเสียงปัญจมูล	ล ท ด X ม ฟ X
เสียงกลาง	กลุ่มเสียงปัญจมูล	ท ด ร X ฟ ช X
เสียงเพียงออบน	กลุ่มเสียงปัญจมูล	ด ร ม X ช ล X
เสียงนอก	กลุ่มเสียงปัญจมูล	ร ม ฟ X ล ท X
เสียงกลางแหบ	กลุ่มเสียงปัญจมูล	ม ฟ ช X ท ด X
เสียงขวา	กลุ่มเสียงปัญจมูล	ฟ ช ล X ด ร X

จากการศึกษาสังคีตลักษณ์ของเพลงแห่น้อย พบว่าเป็นเพลงท่อนเดียว มี 5 ประโยค ใช้จังหวะหน้าทับพื้นเมือง จากการวิเคราะห์บันไดเสียงพบกลุ่มเสียงปัญจมูล ได้แก่ เสียงเพียงออบน (ด ร ม x ช ล x) เสียงเพียงออล่าง (ช ล ท x ร ม x) และเสียงขวา (ฟ ช ล x ด ร x) ซึ่งบทเพลงมีเสียงหลุมหรือเสียงนอกบันไดเสียงมารวมเรียงร้อยเป็นทำนองมีเสียงฟาและเสียงโดเป็นเสียงหลุมในทำนองประโยคที่ 2-5 เพื่อให้เกิดความไพเราะอ่อนหวานและโดดเด่นขึ้นมา เนื่องจากเสียงที่เป็นเสียงนอกบันไดเสียงเพื่อให้เกิดความแปลกหูและโดดเด่น แสดงเอกลักษณ์ในทำนองเพลงให้เกิดความสมบูรณ์ เป็นบทเพลงที่ใช้บรรเลงในช่วงพิธีของการเดินขึ้นพระธาตุ

ดอยตุงในช่วงเดือนกุมภาพันธ์หรือเดือนมีนาคมซึ่งตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4 ของทุกปี นิยมบรรเลงด้วยวงปี่ดก้อง ด้วยเหตุที่ว่าวงนี้ให้เสียงที่ตั้งกังวานสื่ออารมณ์ของเพลงให้มีความศักดิ์สิทธิ์ และยังสื่ออารมณ์ในความมุ่งมั่นที่พุทธศาสนิกชนต้องเดินขึ้นสู่พระธาตุ ซึ่งสามารถนำสังเกตลักษณะในเรื่องของกระสวนทำนอง จังหวะหน้าทับ และกลุ่มเสียงที่พบในบทเพลงเหล่านี้มาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานทางดุริยางคศิลป์: พระธาตุดอยตุง

วิเคราะห์กลุ่มเสียงของทำนองเพลงแห่น้อย

- ประโยคที่ 1 ฟ ช ล × ด ร × เสียงชวา
- ประโยคที่ 2 ช ล ท × ร ม × เสียงเพียงออล่าง เสียงหลุมคือเสียง โด
- ประโยคที่ 3 ด ร ม × ช ล × เสียงเพียงออบน เสียงหลุมคือเสียง ฟา
- ประโยคที่ 4 ช ล ท × ร ม × เสียงเพียงออล่าง เสียงหลุมคือเสียง โด
- ประโยคที่ 5 ด ร ม × ช ล × เสียงเพียงออบน เสียงหลุมคือเสียง ฟา

เพลงแห่น้อย

----	---ร	-ฟ-ช	-ร-ด	----	-ช-ล	-ช-ฟ	-ล-ช
----	-ชทด	-รทด	รดทช	-ชทด	รดทด	-ชทช	ฟชทด
----	---ช	----	-ฟ-ม	--ฟช	-ฟ-ม	-ด-ม	ดมฟช
----	-ชทด	-รทด	รดทช	-ชทด	รดทด	-ชทช	ทชฟม
---ร	---ด	---ช	---ฟ	-ด-ม	-ฟ-ช	ทชฟม	-ร-ด

เพลงแห่น้อยจัดอยู่ในกลุ่มเสียงเพียงออล่างและเสียงเพียงออบน มีเอกลักษณ์ของเพลงในประโยคที่ 1 ซึ่งทำนองกระโดดออกมาแค่ประโยคเดียว อยู่ในเสียงชวา ทำนองในประโยคที่ 1 มีความโดดเด่นในด้านของทำนองเพลงที่ไม่ได้จัดอยู่ในกลุ่มเสียงส่วนใหญ่ของบทเพลง ถือเป็นเอกลักษณ์อีกประการหนึ่งของเพลงพื้นบ้านล้านนา ดังตัวอย่าง

----	---ร	-ฟ-ช	-ร-ด	----	-ช-ล	-ช-ฟ	-ล-ช
------	------	------	------	------	------	------	------

ตัวอย่างหน้าทับแท้ที่ใช้บรรเลงประกอบเพลงแห่น้อยและเพลงแห่เมือง (เชียงใหม่หลวง)

-ตึง-ตึง	-ท้ม-ตึง	-ตึง-ท้ง	-ตึง-ท้ง	-ตึงตึงตึง	-ท้ม-ตึง	-ตึง-ท้ม	-ตึง-ท้ม
----------	----------	----------	----------	------------	----------	----------	----------

จากการศึกษาสังคีตลักษณ์ของเพลงแห่เมือง (เชียงใหม่) พบว่าเป็นเพลง 2 ท่อน โดยท่อน 1 มี 2 ประโยค และท่อน 2 มี 5 ประโยค ใช้จังหวะหน้าทับแห่ จากการวิเคราะห์บันไดเสียงพบกลุ่มเสียงปัญญามูล ได้แก่ เสียงกลาง (ท ตร x ฟ ซ x) เสียงขวา (ฟ ซ ล x ตร x) และเสียงเพียงออบน (ตร ม x ซ ล x) ซึ่งส่วนใหญ่ในบทเพลงจะเป็นเสียงกลางและในบทเพลงมีเสียงหลุมหรือเสียงนอกบันไดเสียงมาร่วมเรียงร้อยเป็นทำนอง ทั้งสิ้น 3 ตัวโน้ต คือ เสียงมี เสียงลา และเสียงที่ ทำให้บทเพลงมีความไพเราะ โดดเด่น และมีสมบูรณ์มากขึ้น ในพิธีของการเดินเวียนเทียนรอบพระธาตุดอยตุงในวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4 ของทุกปี พุทธศาสนิกชนจะถือดอกไม้ ธูปเทียน เดินประนมมือไหว้เดินรอบพระธาตุดอยตุงจำนวน 3 รอบ นิยมบรรเลงด้วย วงปี่ดก้อง เป็นวงดนตรีที่ให้เสียงที่มีความศักดิ์สิทธิ์ สื่ออารมณ์ให้พุทธศาสนิกชนเข้าถึงความสงบในจิตใจและระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ อันเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวพุทธศาสนิกชน ซึ่งสามารถนำสังคีตลักษณ์ในเรื่องของกระสวนทำนอง จังหวะหน้าทับ และกลุ่มเสียงที่พบในบทเพลงแห่เมือง (เชียงใหม่) มาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานทางดุริยางคศิลป์: พระธาตุดอยตุง

วิเคราะห์กลุ่มเสียงของเพลงแห่เมือง (เชียงใหม่) ท่อน 1

ประโยคที่ 1 ตร ม x ซ ล x เสียงเพียงออบน เสียงหลุมคือเสียง ที่
 ประโยคที่ 2 ฟ ซ ล x ตร x เสียงขวา เสียงหลุมคือเสียง ที่

วิเคราะห์กลุ่มเสียงของเพลงแห่เมือง (เชียงใหม่) ท่อน 2

ประโยคที่ 1 ฟ ซ ล x ตร x เสียงขวา เสียงหลุมคือเสียง มี
 ประโยคที่ 2 ท ตร x ฟ ซ x เสียงกลาง เสียงหลุมคือเสียง ลา
 ประโยคที่ 3 ท ตร x ฟ ซ x เสียงกลาง
 ประโยคที่ 4 ท ตร x ฟ ซ x เสียงกลาง เสียงหลุมคือเสียง ลา
 ประโยคที่ 5 ท ตร x ฟ ซ x เสียงกลาง เสียงหลุมคือเสียง ลา

เพลงแห่เมือง (เชียงใหม่)

ท่อน 1

-ทซท	--ตร	-ซ-ฟ	-รทต	----	รฟซล	ซลตร	ดลตซ
----	ดลตร	--ฟร	ดลตซ	-รฟซ	ลซฟร	ดทตร	ตรฟซ

ท่อน 2

--ฟช	ฟชทต	-รทต	รตทช	---ม	--รด	--รม	ชลดร
----	ดรฟช	-ลดช	ลชฟร	ฟรดท	ชทตดร	ฟชฟร	ฟรดท
----	ดทตช	-ทชร	ฟรดท	--ดช	-รดท	ดรฟร	ดทตดร
--ดร	ดรฟช	-ลดช	ลชฟร	----	ฟรดท	ดทชท	ชทตดร
--ดร	ดรฟช	-ลดช	ลชฟร	--ดท	ชทตดร	ฟชฟร	ฟรดท

ทอดลง

--ฟช	ฟชทต	-รทต	รตทช	---ม	--รด	--รม	ชลดร
------	------	------	------	------	------	------	------

เพลงแท้เมือง (เชียงใหม่) ทำนองของบทเพลงจัดอยู่ในเสียงกลาง ในท่อนที่ 2 ประโยคที่ 2-5 และในบทเพลงมีการซ้ำของทำนองเพลงอยู่หลายแห่ง ถือว่าเป็นเอกลักษณ์อีกประการหนึ่งที่สื่อถึงความโดดเด่นของเพลงพื้นบ้านล้านนา ดังตัวอย่าง

----	ดรฟช	-ลดช	ลชฟร	ฟรดท	ชทตดร	ฟชฟร	ฟรดท
----	ดทตช	-ทชร	ฟรดท	--ดช	-รดท	ดรฟร	ดทตดร
--ดร	ดรฟช	-ลดช	ลชฟร	----	ฟรดท	ดทชท	ชทตดร
--ดร	ดรฟช	-ลดช	ลชฟร	--ดท	ชทตดร	ฟชฟร	ฟรดท

จากการศึกษาสังคีตลักษณ์ของเพลงบวงสรวงชะหมุกินน้ำป่าป่าว พบว่าเป็น เพลงท่อนเดียว มี 8 ประโยค ใช้จังหวะหน้าทับพื้นเมือง จากการวิเคราะห์บันไดเสียงพบกลุ่มเสียงปัญญาจมูล ได้แก่ เสียงเพียงออบน (ด ร ม x ช ล x) และเสียงเพียงออล่าง (ช ล ท x ร ม x) เพลงนี้จัดอยู่ในกลุ่มของเสียงเพียงออบน ในบทเพลง มีเสียงหลุมหรือเสียงนอกบันไดเสียงมารวมเรียงร้อยเป็นทำนองทั้งสิ้น 2 ตัวโน้ตคือ เสียงทีและเสียงโด ทำให้บทเพลงมีความไพเราะโดดเด่น และมีสมบูรณ์มากขึ้น ใช้บรรเลงในช่วงพิธีบวงสรวงและการสรงน้ำพระธาตุดอยตุง ในวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4 ของทุกปี นิยมบรรเลงด้วยวงสล้อซอซึง ในการสรงน้ำพระธาตุดอยตุง เป็น ประเพณีที่ยิ่งใหญ่สำหรับพุทธศาสนิกชน ที่จัดขึ้นและถือเป็นประเพณี ปฏิบัติที่นิยมกระทำสืบทอดกันมาเป็นประจำทุกปี ถือเป็น การบวงสรวง

บูชาพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าส่วนพระรากขวัญเบื้องซ้าย (กระดูกไหปลาร้า) ได้รับการบรรจุอยู่ใต้ฐานของพระเจดีย์ดอยตุง ดังนั้น การจัดประเพณีสงกรานต์น้ำพระธาตุจึงเปรียบเสมือนกับการได้แสดงความเคารพต่อองค์พระพุทธเจ้าด้วยการสักการะบูชาพระบรมสารีริกธาตุ จะบูชาด้วยเครื่องหอมชนิดต่าง ๆ และข้าวตอกดอกไม้ ส่วนน้ำที่ใช้สงกรานต์จะเป็นน้ำสะอาดที่จะมีการเจือด้วยน้ำหอมหรือแก่นจันทร์ การสงกรานต์เป็นการชำระจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้มีความบริสุทธิ์ทั้งกาย วาจา ใจ วงดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรมนี้คือวงสะล้อซอซึง เป็นวงดนตรีที่ให้เสียงที่มีความศักดิ์สิทธิ์ สื่ออารมณ์ให้พุทธศาสนิกชนเข้าถึงความสงบในจิตใจเพราะเครื่องดนตรีที่บรรเลงจัดอยู่ในกลุ่มเครื่องสาย การสื่ออารมณ์ของบทเพลง จะสามารถสื่อออกมาได้ชัดเจนด้วยท่วงทำนอง จังหวะหน้าทับ ซึ่งสามารถนำ สัจจิตลักษณ์ ในเรื่องของกระสวนทำนอง จังหวะ หน้าทับ และกลุ่มเสียงที่พบในบทเพลงบวงสรวงขะหมุกินน้ำป่าป้าวและการประสมวงดนตรีสะล้อซอซึง มาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานทางดุริยางคศิลป์: พระธาตุดอยตุง

วิเคราะห์กลุ่มเสียงของเพลงบวงสรวงขะหมุกินน้ำป่าป้าว

ประโยคที่ 1	ด ร ม × ซ ล ×	เสียงเพียงออบน
ประโยคที่ 2	ด ร ม × ซ ล ×	เสียงเพียงออบน
ประโยคที่ 3	ซ ล ท × ร ม ×	เสียงเพียงออล่าง เสียงหลุมคือเสียง โด
ประโยคที่ 4	ซ ล ท × ร ม ×	เสียงเพียงออล่าง เสียงหลุมคือเสียง โด
ประโยคที่ 5	ด ร ม × ซ ล ×	เสียงเพียงออบน
ประโยคที่ 6	ด ร ม × ซ ล ×	เสียงเพียงออบน เสียงหลุมคือเสียง ที
ประโยคที่ 7	ด ร ม × ซ ล ×	เสียงเพียงออบน
ประโยคที่ 8	ด ร ม × ซ ล ×	เสียงเพียงออบน

เพลงบวงสรวงขะหมุกินน้ำป่าป้าว

---ม	-มมม	-ล-ซ	-ม-ร	-มรด	รมชร	-มรด	มรดล
---ม	-มมม	-ล-ซ	-ม-ร	-มรด	รมชร	-มรด	มรดล
---ท	-ททท	-ร-ท	-ล-ซ	-ลดล	ชม-ซ	-มซล	ดซลด
---ท	-ททท	-ร-ท	-ล-ซ	-ลดล	ชม-ซ	-มซล	ดซลด
-รรร	-มรด	-ลดร	-มรด	-รรร	ชมรด	-ลดร	-มรด

-ม-ร	-ด-ท	ลชลท	-ด-ร	----	ดรมช	--ลช	-ม-ร
----	ดรมช	--ลช	-ม-ร	--มร	-ด-ล	ดลดช	-ล-ด
---ช	-ชชช	ลชมช	-ล-ด	--มร	-ด-ล	ดลดช	-ล-ด

เพลงบวงสรวงชะหมุกินน้ำป่าป้าว ทำนองของบทเพลงจัดอยู่ในเสียงเพียงออบน และในบทเพลงมีการซ้ำของทำนองเพลงอยู่หลายแห่ง เช่น ทำนองเพลงประโยคที่ 1-2 และประโยคที่ 3-4 ถือว่าเป็นเอกลักษณ์อีกประการหนึ่งของการซ้ำทำนองเพลงที่สื่อถึงความโดดเด่นของเพลงพื้นบ้านล้านนา ดังตัวอย่าง

ทำนองเพลงบวงสรวงชะหมุกินน้ำป่าป้าว การซ้ำทำนองเพลงประโยคที่ 1-2

---ม	-มมม	-ล-ช	-ม-ร	-มรด	รมชร	-มรด	มรดล
------	------	------	------	------	------	------	------

ทำนองเพลงบวงสรวงชะหมุกินน้ำป่าป้าว การซ้ำทำนองเพลงประโยคที่ 3-4

---ท	-ททท	-ร-ท	-ล-ช	-ลดล	ชม-ช	-มชล	ดชลด
------	------	------	------	------	------	------	------

ตัวอย่างหน้าทับพื้นเมืองที่ใช้บรรเลงประกอบเพลงบวงสรวงชะหมุกินน้ำป่าป้าว

----	-ดิง-โจ๊ะ	--ทั่มดิง	--ทั่มดิง	-ดิง-โจ๊ะ	-ดิง-ดิง	--ดิงทั่ม	-ทั่ม-ดิง
------	-----------	-----------	-----------	-----------	----------	-----------	-----------

ภาพที่ 1 พระธาตุดอยตุง
(ที่มา : ตั้งปณิธาน อารีย์, 2565)

ภาพที่ 2 วงสะล้อซอซึงบรรเลงประกอบพิธีกรรม
(ที่มา : ตั้งปณิธาน อารีย์, 2565)

ภาพที่ 3 วงปาดก้องคณะเถื่อนดนตรีสี่เซียบรรเลงประกอบพิธีกรรม
(ที่มา : ตั้งปณิธาน อารีย์, 2565)

อภิปรายผลการวิจัย

บทเพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมในงานประเพณีนมัสการและสงฆ์พระธาตุ ดอยตุง มีด้วยกัน 3 เพลง คือ เพลงแห่น้อย เพลงแห่เมือง (เชียงใหม่) และ เพลงบวงสรวงขงหมุกินน้ำป่าป่าว บรรเลงด้วยวงปาดก้องและวงสะล้อซอซึง ได้พบ ประเด็นสำคัญเรื่องสังคีตลักษณ์ บันไดเสียงและจังหวะ ส่วนใหญ่พบว่าเป็นเพลงที่ใช้จังหวะหน้าทับพื้นเมือง และจังหวะหน้าทับแห่ จากการวิเคราะห์บทเพลงทั้ง 3 เพลง พบบันไดเสียงกลุ่มเสียงปัญจมูล ได้แก่ เสียงเพียงอบน เสียงเพียงออล่าง

เสียงขวา และเสียงกลาง ซึ่งบทเพลงมีเสียงหลุมหรือเสียงนอกบันไดเสียง มาร่วมเรียงร้อยเป็นทำนอง เพื่อให้เกิดความไพเราะอ่อนหวานและโดดเด่นขึ้นมา แสดงเอกลักษณ์ในทำนองเพลงให้เกิดความสมบูรณ์

บทเพลงที่ใช้บรรเลงในช่วงพิธีกรรมนมัสการและสร่งน้ำพระธาตุ ผู้วิจัย สามารถนำสังคีตลักษณะในเรื่องของกระสวนทำนอง จังหวะหน้าทับ การซ้ำ ของทำนองเพลงที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นของเพลงพื้นบ้านล้านนา ทำให้ผู้วิจัยทราบ และเข้าใจข้อมูลและเนื้อหาในส่วนที่จะนำข้อมูลที่ได้นำไปสู่การสร้างสรรคบทเพลง และสามารถนำไปเป็นแนวทาง และพัฒนาต่อยอดในการสร้างสรรค์ผลงานทาง ดุริยางคศิลป์: พระธาตุดอยตุง เพื่อเป็นพุทธานุชาและสะท้อนให้เห็นถึงพิธีกรรมในงาน ประเพณีเดินขึ้นพระธาตุ นมัสการพระธาตุ บวงสรวงพระธาตุ และสร่งน้ำพระธาตุ ดอยตุงที่พุทธศาสนิกชนทั้งหลายได้ร่วมกันประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างยาวนาน

ข้อเสนอแนะ

ผลงานสร้างสรรค์ทางดุริยางคศิลป์: พระธาตุดอยตุง นอกจากเป็นเพลง บรรเลงเพื่อการฟังแล้ว สามารถนำไปประพันธ์ทางร้อง เพื่อให้ผู้ฟังรับรู้ถึงแรงบันดาลใจได้มากขึ้น ควรมีการประพันธ์เพลงเกี่ยวกับพระธาตุแห่งอื่น ๆ เช่น พระธาตุดอยสุเทพ พระธาตุศรีจอมทอง พระธาตุจอมกิตติ เป็นต้น

บรรณานุกรม

- ชินนวุฒิ วิลยาลัย. (ม.ป.ป.). **พลิกประวัติศาสตร์พระธาตุดอยตุง**. กรุงเทพมหานคร: นุชการพิมพ์.
- ทิว วิชัยชัชคะ. (2534). **ดอยตุงกับพระมหาชินธาตุเจ้า**. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประชาภิจักรจักร, พระยา. (2557). **พงศาวดารโยนก**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ศรีปัญญา.
- พิชิต ชัยเสรี. (2556). **การประพันธ์เพลงไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2559). **สังคีตลักษณะวิเคราะห์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิเศษ เจียจันทร์พงษ์. (2552). **ตำนานพระธาตุดอยตุงเมืองเชียงใหม่**. กรุงเทพมหานคร: ถาวรกิจการพิมพ์.